

вашої дитини ідеальним вибором виявиться що-небудь інше. Після того, як ви з ним визначитеся з родом занять, дізнайтеся про те, які гуртки знаходяться в межах вашої досяжності. Перш ніж записати в гурток свою дитину, постарайтеся дізнатися відгуки тих батьків, чиї діти вже відвідують дану секцію. Також знайдіть, можливість особисто поговорити з викладачем, який буде займатися з вашою дитиною. Якщо вас все влаштує, сміливо віддавайте дитину займатися.

Дитинство – дуже короткий період в житті людини. І воно все – таки має залишатися дитинством, щоб то не трапилось! І ми це повинні завжди пам'ятати.

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) // Дошк. виховання, 2012.
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
3. Лисенко Н.В. Наступність дошкільного навчального закладу і початкової школи у вихованні дітей // К.: Слово, 2013. – 56-60 с.
4. Макаренко А.С. О Виховання у сім'ї. – М.: Знання, 1975. – С. 70.
5. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: В 5-ти т. Т.Ш. – Серце віддаю дітям. Народження громадянина. Листи до сина. – К.: Радянська школа, 1977. – 670 с.

The article analyzed and described the relevance of children's education in the conditions of circle activity in modern preschool establishment. The article considers the role of interest groups, their structure and direction. Also clearly indicated the types and effectiveness of various groups, the impact on a child's mind.

Key words: *group activities, forms of activities with children at pre-school educational establishments, a gifted child, a conversation, lessons, an observations, relevance.*

УДК 373.2 : 070

ББК 74.100.51+76.01

Юлія Семеняко

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ: МЕДІАБЕЗПЕКА ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті обґрунтовано актуальність медіабезпеки як соціально-педагогічної проблеми. Впровадження медіаосвіти в практику роботи дошкільних навчальних закладів автором визначено як одну зі стратегій подолання негативних впливів медіа на підростаюче покоління. Розкрито поняття “інформаційна безпека”, “дошкільна медіаосвіта”, “медіаінформаційна безпека” та визначено основні завдання медіаосвіти на сучасному етапі в Україні. Схарактеризовані основні проблеми, подолання яких може забезпечити медіабезпеку дошкільників.

Ключові слова: *медіаосвіта, медіазасоби, інформаційно-комунікаційні технології, медіаграмотність, інформаційна безпека, медіабезпека.*

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасна дитина є об'єктом впливу засобів масової інформації (далі – ЗМІ), починаючи з раннього віку, що створює проблему інформаційної безпеки особистості в умовах глобальної інформатизації суспільства. Величезна кількість не фільтрованої інформації деморалізує в першу чергу найбільш уразливу частину нашого суспільства – дітей, нав'язуючи їм штучно спотворене уявлення про норми і цінності людського життя [1, с. 21]. Сама інформація часто носить суперечливий, агресивний та негативний характер і впливає на соціально-моральні орієнтири суспільного життя. У зв'язку з чим, виникає проблема інформаційної безпеки, без вирішення якої важко уявити повноцінний розвиток особистості.

Дитина, включена в процес пізнання, виявляється незахищеною від потоків медіаінформації. Пропаганда жорстокості ЗМІ, зростаюча роль Інтернету, відсутність цензури є не тільки соціальною, але і педагогічною проблемою, оскільки безпосередньо залежить від рівня та якості освіти підростаючого покоління, ступеня зрілості особистості і готовності її до самореалізації в суспільстві. Тому сьогодні набуває актуальності необхідність розширення змісту освітньої лінії “Комп’ютерна грамота” у варіативній складовій Базового компонента дошкільної освіти України, пов’язаного з навчанням дітей інформаційної безпеки. Ми вважаємо, що для повноцінного розвитку дитини дошкільного віку не потрібно створювати ідеальну інформаційну середу, більш важливим є формування у дошкільників основ інформаційної безпеки. Один з можливих шляхів вирішення проблеми інформаційної безпеки – навчання дитини адекватному сприйняттю й оцінці інформації, її критичного осмислення на основі моральних і культурних цінностей. Особлива роль при цьому належить дошкільному навчальному закладу, де можливість розвитку інформаційної безпеки дітей обумовлена сензитивністю віку, довірою педагогу, бажанням пізнавати нове.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв’язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Сьогодні дорослішання, навчання і соціалізація дітей проходять в умовах гіперінформаційного суспільства. Процес соціалізації через традиційні інститути (сім’я, школа) все активніше доповнюється засобами масової інформації та масових комунікацій, особливо інформаційно-телекомунікаційною мережею Інтернет (далі – мережа Інтернет), які стають найважливішими інститутами соціалізації, освіти і виховання нового покоління, у певній мірі замінюючи традиційно сформовані форми. Головним чином це відбувається в тих випадках, коли батьки в сім’ї, у зв’язку з різними причинами, відсторонюються від своїх обов’язків по вихованню дітей і залишають їх набувати життєвий досвід стихійно, часто за допомогою мас-медіа. Велика кількість неякісної у художньому, етичному, змістовному, ціннісно-смысловому аспектах медіапродукції, постійна репрезентація насильства, агресії потребує реагування з боку всіх соціальних інститутів. Саме тому, коли медіа виходять з-під контролю законодавчих органів, особливого значення набуває необхідність забезпечення інформаційної безпеки дітей у сім’ї та в дошкільному навчальному закладі.

У дослідження проблем інформаційної безпеки великий внесок внесли В. Герасименко Л. Найдьонова, С. Новосьолова, С. Семчук, І. Челишева та інші. У даний час вивченню понять “інформаційна грамотність”, “інформаційна культура”, “інформаційна безпека” приділяють увагу педагоги (Н. Гендіна, Н. Гутова, Л. Зазнобіна та ін.), філософи (Т. Воробйова, Л. Крапивська та ін.) та психологи (К. Дудкін, Б. Ломов та ін.).

Вплив інформації на особистість розглядається І. Пенчук, В. Мельником, С. Пейпертом, О. Федоровим; правила безпеки дітей в Інтернеті розкриті в дослідженнях А. Беляєвої, Т. Козак, Н. Саттарової. Питаннями інформаційної безпеки при застосуванні освітніх комунікаційних технологій займаються В. Морєв, В. Могильова, А. Кульок, Н. Кирилова. Вивчення специфіки взаємодії дітей і підлітків з комп’ютерами присвячено низку досліджень Л. Леонової, Г. Петку, О. Боришпольця, А. Немирич та ін. Особливості соціалізації в умовах інформаційного суспільства розглядають Н. Гавриш, Н. Лавриченко, Р. Лактіонова, П. Плотніков. Питання медіасоціалізації висвітлені у роботах Ст. Іванова, О. Волошенюк,

А. Петрунко [2, с. 117]. Таким чином, аналіз наукових досліджень дозволяє нам констатувати, що створення безпечного медіасередовища для дітей дошкільного віку є актуальною, але недостатньо вивченою проблемою. У педагогічній науці стали з'являтися передумови для вирішення проблеми інформаційної безпеки дітей. Проте, у наукових працях не виявлено концепції цілісного формування інформаційної безпеки дошкільників.

Таким чином, актуальність проблеми дослідження зумовлена протиріччями між:

- об'єктивно існуючою потребою особистості в інформаційній безпеці і відсутністю теоретико-концептуальних основ її становлення;
- потребою суспільства в розвитку успішних особистостей і необхідністю навчання протидії маніпулюванню свідомістю і психікою за допомогою інформації;
- потребою практики в розвитку інформаційної безпеки дітей дошкільного віку та недостатньою розробленістю цієї проблеми.

У зв'язку з цим виникає потреба в навчанні старших дошкільників розуміння можливого маніпулювання їх поведінкою і свідомістю за допомогою інформації, поширюваної ЗМІ. Крім цього, у сучасному суспільстві для безпечної соціалізації особистості дитини необхідно навчити її протистояти інформаційним загрозам. Отже, виникає проблема педагогічного осмислення розвитку особистості дошкільника у сучасному медіасередовищі та визначення теоретичних положень надання допомоги у протидії інформаційної небезпеки.

Формулювання цілей статті. Метою статті є обґрунтування необхідності організації медіаосвіти дітей дошкільного віку, виявлення проблем, що не сприяють ефективному навчанню медіабезпеки дошкільників та шляхів їх подолання.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Забезпечення інформаційної безпеки передбачає протистояння негативному впливу засобів масової інформації на індивідуальну і суспільну свідомість і психіку людей. Інформаційна безпека – здатність держави, суспільства, соціальної групи, особистості забезпечити з необхідною вірогідністю достатні і захищені інформаційні ресурси та потоки для підтримки життєдіяльності, сталого функціонування та розвитку відповідного структурного утворення [4, с. 11].

Поняття інформаційної безпеки можна розглядати у декількох значеннях. По-перше, це стан захищеності інформаційного середовища суспільства, який забезпечує його формування, використання й розвиток в інтересах громадян, організацій, держави. Під інформаційним середовищем розуміють сферу діяльності суб'єктів, пов'язану із створенням, обробкою й споживанням інформації. По-друге, інформаційна безпека – це стан захищеності потреб в інформації особи, суспільства й держави, при якому забезпечується їхнє існування та прогресивний розвиток незалежно від наявності внутрішніх і зовнішніх інформаційних загроз. Стан інформованості визначає ступінь адекватності сприйняття суб'єктами навколишньої дійсності і як наслідок – обґрунтованість рішень і дій, що приймаються.

Інформаційна безпека – це стан захищеності дітей, при якому відсутній ризик, пов'язаний із заповіданням інформацією, в тому числі поширюваної в мережі Інтернет, шкоди їх здоров'ю, фізичному, психічному, духовному і моральному розвитку. Таку захищеність дитині повинні забезпечити, перш за все, держава, а також сім'я і дошкільний заклад, як перші і найбільш важливі інститути соціалізації. Змістом державної політики України у сфері захисту суспільної моралі є створення

необхідних правових, економічних та організаційних умов, які сприяють реалізації права на інформаційний простір, вільний від матеріалів, що становлять загрозу фізичному, інтелектуальному, морально-психологічному стану населення (ст. 5 Закон України “Про захист суспільної моралі”). З метою реалізації та додержання вимог чинного законодавства у сфері захисту суспільної моралі, обігу продукції і видовищних заходів сексуального чи еротичного характеру, продукції, що містить пропаганду культури насильства, жорстокості і порнографії, створено Національну експертну комісію України з питань захисту суспільної моралі. Для попередження доступу дітей та молоді до заборонених інформаційних ресурсів розроблено пам’ятку для батьків “Діти, Інтернет, Мобільний зв’язок”, яка схвалена на засіданні Національної комісії [2, с. 133].

21 квітня 2016 року Президія Національної академії педагогічних наук України схвалила нову редакцію Концепції впровадження медіаосвіти в Україні. Попередню редакцію Концепції було прийнято у 2010 році – це єдиний державний документ у цій сфері. Концепція визначає головні завдання, принципи й пріоритетні напрями розвитку медіаосвіти в Україні, її форми та основні етапи впровадження. Згідно з Концепцією, медіаінформаційна безпека особистості визначається як забезпечення комфортних і розвивальних емоційно-когнітивних переживань особистості у її взаємодії з медіапростором для реалізації життєвих завдань і цінностей, частина гуманітарної безпеки. Медіаінформаційна безпека особистості залежить від здійснення запобіжних заходів в медіаінформаційному полі з боку держави, а також від здатності кожної окремої особистості чинити опір деструктивним медіаінформаційним впливам – психологічним технологіям впливу [3].

Автори зазначають, що деструктивний медіаінформаційний вплив є впливом різноманітного медіаконтенту (інформація та деструктивно спрямовані способи її подання), специфічною ознакою якого є психологічно руйнівний, травматичний, небезпечний зміст повідомлення та/або форми передавання, які мають високий рівень медіаризиків, тобто можуть завдати шкоди здоров’ю, розвитку та психологічному благополуччю людини, зокрема дитини певного віку.

Необхідність протистояти недоброякісній медіапродукції, низькоморальним цінностям із медіаджерел, та захистити дитину від медіаконтенту, що може шкодити її здоров’ю та розвитку, загострює потребу в інтенсифікації розвитку медіаосвіти. Саме медіаосвіта, на думку науковців (В. Іванов, О. Волошенко, Л. Найдьонова) має стати фундаментальною складовою інформаційної безпеки країни, і відіграти стратегічну роль у вихованні медіакультурної особистості, формуванні української ідентичності.

Головними завданнями медіаосвіти є сприяння формуванню:

- медіаінформаційної грамотності як комплексу умінь, знань, які дають споживачам можливість: ефективно і безпечно користуватися медіа, усвідомлено обирати, розуміти характер контенту і послуг, приймати рішення та користуватися повним спектром можливостей, які пропонують нові комунікаційні технології та медіаінформаційні системи, а також можливість захистити себе від шкідливого або вразливого інформаційного матеріалу;
- медіаімунітету особистості, який зробить її здатною протистояти агресивному медіасередовищу і деструктивним медіаінформаційним впливам, забезпечить психологічне благополуччя при споживанні медіапродукції, захищатися від потенційно шкідливої інформації з урахуванням прямих і прихованих впливів;

- рефлексії і критичного мислення як психологічних механізмів, які забезпечують свідоме споживання медіапродукції тощо [3].

Важливо відзначити, що в Україні створюється система безперервної медіаосвіти, серед форм якої виділяють і дошкільну медіаосвіту. Вона є принципово інтегрованою і спрямована на збалансований естетичний та інтелектуальний розвиток особистості дитини (включаючи різні форми інтелекту, зокрема емоційний, соціальний і практичний інтелект), забезпечує її захист від агресивного медіасередовища (у тому числі від інформаційного “сміття”, невідповідних віковим можливостям психіки дитини інформаційних впливів, зокрема продукції, що містить елементи насильства, жаків), уміння орієнтуватись, обирати і використовувати адаптовану відповідно до вікових норм медіапродукцію.

Однак, детальна розробка теоретичних основ інформаційної безпеки підростаючого покоління не забезпечить повноцінного вирішення даної проблеми без створення спеціальних програм і проєктів, що обмежують можливості дітей при роботі в медіа-просторі. Так, вже декілька ДНЗ Запорізької області стали учасниками педагогічного експерименту, ініційованого Національною академією педагогічних наук України з упровадження медіаосвіти в систему освіти. Серед проєктів, які реалізуються запорізькими педагогами, можна виділити міжнародний медіа-фестиваль і клуб “Медіа-бебі”. Крім того, в навчальних закладах області діють вітчизняні та міжнародні проєкти, зокрема, “Навчання для майбутнього”, “Шлях до успіху”, “Він-Ляндія. Безпечна Веб-країна”. Незважаючи на деякі зусилля, що вживаються державою щодо забезпечення інформаційної безпеки та захисту дітей, ця діяльність, в загальних масштабах, не має системного характеру, потребує розвитку і вдосконалення теоретико-методологічного, навчально-методичного, програмно-технічного та психолого-педагогічного обґрунтування. Особливої уваги потребує впровадження медіаосвітньої практики в дошкільні навчальні заклади. Оскільки медіаспоживачем дитина стає з раннього віку, то вже з моменту першої взаємодії її з медіа необхідно навчати інформаційній безпеці.

Забезпечення інформаційної безпеки дошкільників шляхом формування у них навичок відповідального і безпечного поведіння в сучасній інформаційно-телекомунікаційній середовищі – одне із завдань сімейного виховання. Здійснюючи наукову розробку окремих аспектів питання інформаційної безпеки дітей дошкільного віку, ми провели опитування вихователів дошкільних навчальних закладів Запорізької, Дніпропетровської та Донецької областей (понад 200 респондентів) та батьків дітей, які відвідують дошкільні навчальні заклади м. Бердянська (близько 100 респондентів). Аналіз відповідей дозволив визначити ряд проблем, які особливо гостро стоять перед педагогічним і батьківським співтовариством щодо безпечної взаємодії дитини-дошкільника з медіапростором.

По-перше, відсутність цілеспрямованої професійної підготовки майбутніх педагогів до забезпечення інформаційної безпеки дошкільників. На сьогоднішній день педагог повинен бути обізнаний у таких питаннях, як: негативні форми і способи впливу інформаційно-комп’ютерних технологій та методи захисту від них; правила і норми використання різних видів ЗМІ; знати види відхиляється, залежної поведінки дітей і методи роботи щодо їх запобігання та усунення. На жаль, анкетування показало, що приблизно 30% опитаних не розуміють змісту медіаосвіти, пояснюючи його як процес використання комп’ютерних і телевізійних програм у навчальному процесі.

По-друге, проблемою є низька медіаосвіченість батьків, які в більшості випадків несвідомо демонструють дитині способи взаємодії з медіапродукцією, не звертаючи при цьому увагу на її зміст. Дані опитування батьків свідчать про те, що у робочі дні 70% дітей дивляться телевізор/комп'ютер щонайменше одну годину на добу; 21% – до двох годин на добу; 9% – до трьох і більше годин на добу. В результаті, надмірне захоплення телебаченням/комп'ютером негативно позначається на якості дитячої гри, рівні загальної обізнаності дитини про навколишній світ, культуру мовлення, поведінці. Що стосується контролю з боку батьків за використанням дітьми комп'ютерів, то ствердну відповідь на питання – “Чи обмежуєте Ви час роботи Вашої дитини з комп'ютером?” дали лише 54,4% опитаних. Лише 12,3% батьків регламентують і час роботи, і контент, до якого дозволено мати доступ дітям. Батьки практично не використовують програми батьківського контролю (в цілому лише 4,5%), а незначний відсоток батьків (9,7%) просто спостерігають за тим, що робить дитина, коли сидить за комп'ютером.

Отже, з метою забезпечення інформаційної безпеки дошкільників педагог має організувати систематичну роботу з їх батьками в таких формах: роз'яснювальна робота серед батьків щодо негативного впливу надмірного використання медіа на здоров'я дітей та заходи мінімізації цього впливу; роз'яснювальна робота щодо необхідності встановлення чіткого режиму дня дошкільників і обов'язкового його дотримання; підвищення загальної комп'ютерної грамотності батьків шляхом проведення регулярних бесід про тенденції розвитку сучасних комп'ютерних технологій та їх позитивні й негативні фактори; інформування батьків про способи контролю за діяльністю дітей у мережі Інтернет та способи уникнення комп'ютерної залежності тощо.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, проблема забезпечення медіабезпеки дітей дошкільного віку у процесі взаємодії з мас-медіа досить складна для розв'язання зусиллями лише педагогів, тому необхідна ретельно спланована послідовність організаційних та роз'яснювально-пропагандистських заходів із залученням самих дітей, їх батьків та суспільних інституцій. У цьому разі інформаційно-комунікаційні технології стануть джерелом розвитку дитини та прояву усіх її найкращих рис особистості.

1. Воронов Р. О проблеме обеспечения безопасного взаимодействия с сетевыми образовательными ресурсами / Р. Воронов, О. Гусев, В. Поляков // Открытое образование. – 2008. – № 3. – С. 20-23.
2. Задорожна Н. Т. Медіа-освіта: енциклопедія освіти / акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень / Н. Т. Задорожна, Т.В. Кузнецова. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – С. 103-140.
3. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (оновлена редакція). – Електронний ресурс. – Режим доступу: http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/mediaosvita/kontseptsiya_vprovadzhennya_mediaosviti_v_ukraini_nova_redaktsiya/
4. Фатеева И. А. Медиаобразование: теоретические основы и практика реализации: монография / И. А. Фатеева. – Челябинск: Челяб. гос. ун-т, 2007. – С. 113-146.
6. Федоров А. В. Словарь терминов по медиаобразованию, медиапедагогике, медиаграмотности, медиакомпетентности / А. В. Федоров. – Таганрог: Изд-во Таганрог. гос. пед. ин-та, 2010. – С. 10-11.

In the article the relevance of media-safety as a socio-pedagogical problems. The introduction of media education in the practice of work of preschool educational institutions, the author identified as one of the strategies for overcoming negative influences of media on the younger generation. The concept of “information security”, “pre-school media education”, “media informational security” and identified the main tasks of media education